

Tresno Sukendro, dkk.

Wasis Basa

kanggo
SD/MI
Kelas IV

Pelajaran Bahasa Jawa
Muatan Lokal Wajib
Jawa Timur

Wulangan 1 : Dongeng Anak

Apersepsi

1. Iya, tau
2. Timun Mas
3. Ing Sekolah
4. Judule Surabaya
5. Ora ana tenanan
6. Cacahe ana 10
7. Dadi anak kudu menghormati wong tuwa

Gladhen 1

1. Saka Kraton Mongolia
2. Utusane Kaisar Khubilaikan
3. Amarga anak buahe akeh sing seda dipangan Baya
4. Merga iwak-iwak kasebut wis kumawani golek pangan adoh saka segara menyang sungapane Kalimas tlatah sing dadi panguwasane
5. Raden Wijaya

Gladhen 2

1. Anak wadone Prabu Sri Maha panggung
2. Adhine Dewi Sri
3. Raja ing Kerajaan Medang Kamulan
4. Bapak lan anak
5. Pendhuduk Dusun Wasutira sing ngramut ula sawah (Dewi Sri)
6. Mbujuk Dewi Sri supaya ing mengkone gelem dadi widodari ing Kahyangan
7. Garwane Sadana
8. Sakwise kagungan putra
9. Gambar ula mau diyakini minangka lambing sosok Dewi Sri
10. Dadi uwong iku yen nduweni sifat apik, bakal dibales karo tindakan apik uga

Tes Sumatif Wulangan Bab 1

Pilihan Ganda

1. A	6. B
2. B	7. C
3. A	8. A
4. D	9. D
5. A	10. B

Isian

1. Diyakini bener-bener dumadi
2. Fabel
3. Legenda
4. Nyante
5. Sage

Esai

1. Titikane (ciri-ciri) dongeng, yaiku:
 1. Critane cekak wae.
 2. Alure prasaja banget.
 3. Ukara pambuka mawa tembung: dhek jaman biyen, biyen, lsp.
 4. Asipat fiktif utawa ngayawara.
 5. Ana paraga kang tumindak becik lan ala.
 6. Isine ngenani bab-bab kang salaras karo kahanane bocah.
 7. Ngandhut pitutur utawa pesen-pesen moral kang becik tumrap bocah.
2. Dongeng manut isine kaperang dadi 4, yaiku:
 1. Legendha, yaiku dongeng sing gegayutan karo dumadine/asal-usule sawijine papan/panggonan, ana sambung rapete karo sawijine paraga (tokoh), lan diyakini nate dumadi.
 2. Mite, yaiku dongeng kang dianggep suci, isine gegayutan karo bab-bab sing aneh (ajaib), paragane Dewa/Dewi utawa manungsa setengah Dewa sing nduweni kaluwihan, lan diyakini bener-bener dumadi.
 3. Sage (saga), yaiku dongeng sing ana sambung rapete karo sejarah nanging wis akeh wuwuhane campur karo khayalane (fantasi) manungsa, nyritakake sawijine paraga sing duwe kaluwihan, lan awatak satriyatama (kepahlawanan).

4. Fabel, yaiku dongeng sing paragane kewan kang duwe tindak tanduk lan watak wantu kaya manungsa.
3. Dongeng = cerita khayalaning pengripta
Cerita bocah = cerita anak-anak
4. Sage (saga), yaiku dongeng sing ana sambung rapete karo sejarah nanging wis akeh wuwuhane campur karo khayalane (fantasi) manungsa, nyritakake sawijine paraga sing duwe kaluwihan, lan awatak satriyatama (kepahlawanan). Tuladha: Bandhung Bandawasa lan Rara Jonggrang, Jaka Tingkir, Arya Penangsang (Arya Jipang), Panembahan Senapati, lsp.
5. Fabel, yaiku dongeng sing paragane kewan kang duwe tindak tanduk lan watak wantu kaya manungsa. Tuladha: Serat Kancil, Peksi Glathik, Dongeng Sato Kewan, lsp.

AKM

1. D
2. Pakdhe = Kangmase Bapak Ibu
Bulik = Adhine Bapak Ibu
Simbah = Wong tuwane Bapak Ibu
3. a. Bener
b. Bener
c.
d. Salah
4. Misanan
5. Simbah ing Jember : Simbah Putri langsung ngajak putu-putune menyang kamar, banjur dicritani maneka dongeng
Eyang ing Trenggalek : Eyang Putri ngajari makena donga padinan, kayata: donga arep mangan, arp tru, donga melbu metu jading, lan sapiturute.

Soal HOTS

1. Amarga menarik lan akeh jinise
2. Amarga isine ngenani bab-bab kang selaras kanggo kahanane bocah lan ngandhut pitutur utawa pesen-pesen moral kang becik

Wulangan 2 : Aksara Jawa

Apersepsi

1. Aksara Jawa
2. Cacahe ana 20
3. Saka cerita cekak
4. dan 5

ꦲ	ꦩ	ꦚ	ꦫ	ꦏ	ꦢ	ꦠ	ꦱ	ꦮ	ꦭ
ha	na	ca	ra	ka	da	ta	sa	wa	la
ꦥ	ꦢ	ꦗ	ꦚ	ꦪ	ꦩ	ꦒ	ꦧ	ꦠ	ꦒ
pa	dha	ja	ya	nya	ma	ga	ba	tha	nga

Gladhen 1

1. Cacahe ana 20,

ꦲ	ꦩ	ꦚ	ꦫ	ꦏ	ꦢ	ꦠ	ꦱ	ꦮ	ꦭ
ha	na	ca	ra	ka	da	ta	sa	wa	la
ꦥ	ꦢ	ꦗ	ꦚ	ꦪ	ꦩ	ꦒ	ꦧ	ꦠ	ꦒ
pa	dha	ja	ya	nya	ma	ga	ba	tha	nga

2. Sandhangan kang gunane kanggo ngganti konsonan a dadi konsonan liyane (e, e, i, o, u).
3. Sandhangan iki kagunan kanggo nyigegi ukara neng saben wanda, cacahe ana 4 yaiku: wignyan, layar, cecaj, pangkon.
4. Sandhangan iki kagunane kanggo nyisipi konsonan ra, re, ya, ning saben ukara.

- Kanggo nyigeg aksara paten ing pungkasane tambung, kajaba aksara ha, ra, lan nga.

Gladhen 3

Ukara-ukara ing ngisor iki tulisen mawa aksara Jawa.

- Bu Guru mulang Unggah-Ungguh Basa.

ꦧꦸꦒꦸꦫꦸꦩꦸꦭꦁꦸꦁꦒꦲꦸꦁꦒꦸꦃꦧꦱ

- Ibu Kepala Sekolah paring nasehat.

ꦲꦩꦧꦸꦏꦁꦏꦼꦩꦫꦸꦤꦒꦸꦥꦶꦁꦤꦤꦺꦱꦲꦠ

- Polisi pinuju ngatur motor liwat.

ꦥꦺꦭꦶꦱꦶꦥꦶꦤꦸꦗꦸꦤꦒꦸꦂꦠꦺꦩꦺꦴꦠꦺꦭꦶꦮꦠ

- Sedulur tani padha menyang sawah.

ꦱꦺꦢꦸꦭꦸꦂꦠꦤꦶꦥꦢꦩꦺꦤꦶꦁꦱꦮꦲ

- Kakang Bagya saiki nyopir bis.

ꦏꦏꦁꦧꦒꦪꦱꦱꦶꦏꦶꦤꦶꦱꦺꦴꦩꦶꦥꦶꦂꦧꦶꦱ

Gladhen 4

No.	Ukara	Wujude ing Aksara Jawa
1	Cita-citaku padha adhiku yaiku dadi guru.	ꦕꦶꦠꦕꦏꦏꦸ ꦥꦢꦲ ꦲꦝꦶꦏꦸ ꦪꦩꦏꦺ ꦢꦢꦶ ꦒꦸꦫꦸ.
2	Ing mengkone Satrio iku dadi tentara.	ꦲꦶꦁ ꦩꦺꦁꦏꦺꦤꦺ ꦱꦠꦺꦴ ꦲꦶꦏꦸ ꦢꦢꦶ ꦠꦺꦤꦠꦫ.
3	Pak Tani nandur sawi ing tegalan.	ꦥꦏ ꦠꦤꦶ ꦤꦤꦢꦸꦫ ꦱꦮꦶ ꦲꦶꦁ ꦠꦺꦒꦭꦤ.
4	Koprasi majang barang, kayata buku, setip, karo potelot.	ꦏꦺꦥꦫꦶ ꦩꦗꦁ ꦧꦫꦁ, ꦕꦪꦠꦩ ꦧꦸ, ꦱꦺꦠꦶꦥ, ꦏꦫꦺ ꦥꦺꦠꦺꦭꦺꦠ.

Tes Sumatif Wulangan Bab 2

Pilihan Ganda

1. A
2. A
3. A
4. D
5. A
6. B
7. B
8. D
9. A
10. D

Isian

1. Ukara ***Eyang mépé kasur*** yèn ditulis ing aksara Jawa sing bener, yaiku .ꦲꦶꦁ ꦩꦺꦥꦺ ꦏꦱꦸꦫ.
2. Ukara ***Surti durung prei*** yèn ditulis ing aksara Jawa kang bener, yaiku .ꦱꦸꦫꦠꦶ ꦢꦸꦫꦁ ꦥꦺꦂꦶ.

3.

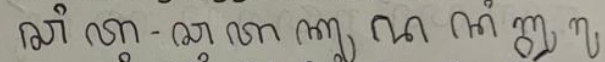
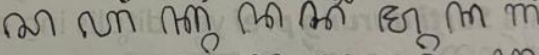
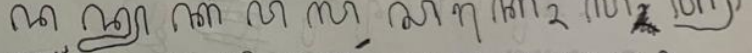
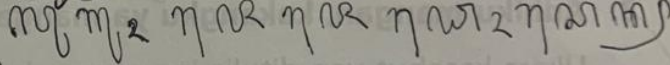
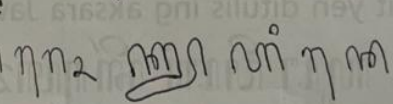
4. Setyo lunga menyang Mertosono

5. Pregiwa-pregiwati sanya asuka-suka

Esai

1. Wignyan, layar, cecak, pangkon
2. Aksara ra, nya, sa
3. Aksara dhi, ha, sa, ha, ha, da, ra, sa, ka
4. a. Ibu saiki dadi lurah
b. Pakaryane dhagang raja kaya
c. Aku ing pasar tuku krupuk
d. Bu Preti lunga menyang Mekah
e. Akung Bagya makarya ing pabrik

5. Tulisen Latin ing ngisor iki salinen nganggo aksara Jawa.

- a. cita-citaku dadi guru
- b. saiki dadi manager
- c. dadya kepala sekolah
- d. lungguh jejer dhosen
- e. guru ngaji karo kyaine

AKM

1. D
2. Sandhangan swara: wulu, suku, taling, taling tarung, lan pepet
Sandhangan wyanjana: cakra, cakra keret, lan pengkal
Sandhangan panyigeg wanda: cecak, layar, wignyan, lan pangkon
3. Bener, bener, salah, bener
4. Aksara Ba

Soal HOTS

1. Iya, amarga dadi ciri khase wong Jawa
2. Prelu, amarga warisan budaya lan supaya anak cucu padha ngerti sejaraha

Wulangan 3 : Basa Rinengga

Apersepsi

1. Iya, tau
2. Saka crita
3. Basa rinengga
4. Jalma lan manungsa = manungsa, patrap lan pratingkah = tata karma
5. Ayem tentrem = urip tentrem
Budi pekerti = sikap apik annduweni tindak tanduk becik kang trep ing mayarakat
Andhap asor = rendah ati

Gladhen 1

1. Basa kang rinakit kanthi cara nggabungake tembung liyane saengga dadi basa kang endah
2. Kanggo nambahi kaendahane ukara
3. Tembung saroja iku tembung loro kang padha utawa meh padha tegese dienggo bebarengan lan lumrahe ngemu surasa mbangetake. Tuladha: *malang megung, sanak sedulur, dana dariyah*
4. Tembung entar iku diarani uga tembung silihan utawa tembung kang duweni teges ora salugune/dudu sabenere. Tuladha: *gedhe endhase, kandhel kupinge, gedhe tekade*
5. Tembung garba iku gandhenging tembung loro kang didadekake siji murih sudane wandane lan lumrahe kanggo nulis wanda, tembung utawa ukara-ukara ing cakepan tembang macapat. Tuladha: *aneng, lumebweng, jiwanggane*
6. a. Bocah enom kudu nduweni *tata karma* marang tiyang sepuh
b. Deso iki nduweni kahuripan kang *ayem tentrem*
7. a. Bocah kuwi yen gawe janji *lunyu ilate*
b. Wong kuwi wis bola-bali di ece tetep wae *dawa ususe*
8. a. Kuru banget, b. Ijo banget
9. a. Seneng njupuk barange liyan, b. Nesu banget
10. a. Sarwendah, b. Jalwestri

Gladhen 2

- Sanak sedulure	- Mesem ngguyu
- Tanem tuwuh	- Girang gumuyu

- Nata piranti
- Campur adhuk
- Tumpang tindih
- Enggal dakgawe
- Malang megung
- Adhem ayem

Kagiyatan (tugas mandiri)

1. .Tata krama, Tindak tanduk, welas asih, andhap asor, adi luhung
2. Tata krama = patrap utawa pratingkah kang becik pangetrepane, tindak tanduk = tingkah laku, welas asih = nduweni rasa tresna lan mesakake marang liyan, andhap asor = rendah hati, adhem ayem = urip tentrem
3.
 1. Murid - murid nduweni tata krama kang apik marang gurune,
 2. Tindak tanduk sing apik iku prelu diterapake ing masyarakat,
 3. Ibu Guru uga ngajari murid-muride ben nduweni sifat welas asih marang liyan,
 4. Yen Bapak Guru maringi pelajaran andhap asor pas mulang ing kelas,
 5. Supaya suasanane ayem tentrem .
4. Murid - murid nduweni tata krama kang apik marang gurune. Ibu Guru uga ngajari murid-muride ben nduweni sifat welas asih marang liyan, yen Bapak Guru maringi pelajaran andhap asor pas mulang ing kelas. Tindak tanduk sing apik iku prelu diterapake ing masyarakat. Supaya suasanane ayem tentrem .

Tes Sumatif Wulangan BAB 3

Pilihan ganda

1. B	6. B
2. D	7. C
3. C	8. C
4. C	9. A
5. A	10. C

Isian

1. Saroja
2. Entar
3. Sudane wanda lan lumrahe kanggo nulis wanda
4. Tembung saraja
5. Ora salunge utawa dudu sebenere

Esai

1. Tembung saroja iku tembung loro kang padha utawa meh padha tegese dienggo bebarengan lan lumrahe ngemu surasa mbangetake.
2. Tembung garba iku gandhening tembung loro kang didadekake siji murih sudane wandane lan lumrahe kanggo nulis wanda, tembung utawa ukara-ukara ing cakupan tembang macapat.
3. Tembung entar iku diarani uga tembung silihan utawa tembung kang duweni teges ora salugune/dudu sabenera.
4. Aneng, sarwendah, tekeng
5. Gagah prakosa, adhem ayem, gotong royong

AKM

1. A,b,c,d (centang semua)
2. B
3. A
4. Ing kagiyatan kasebut sak kulawarga padha gotong royong kerja bakti resesik omah lan patamanan

Soal HOTS

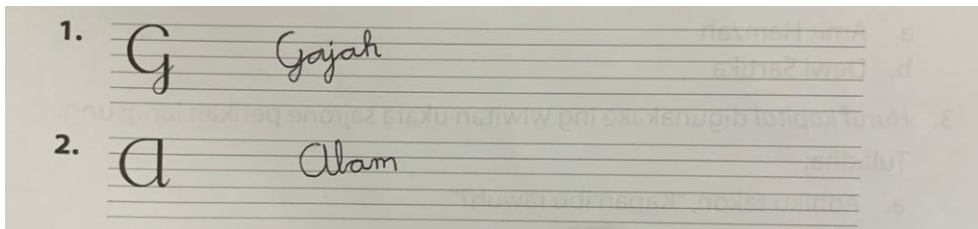
1. Kang njalari endah amarga migunakae basa rinengga
2. Babagan pamilihing busanane basa, pangracike swara lan tembung

Wulangan 4 : Huruf Tegak Bersambung

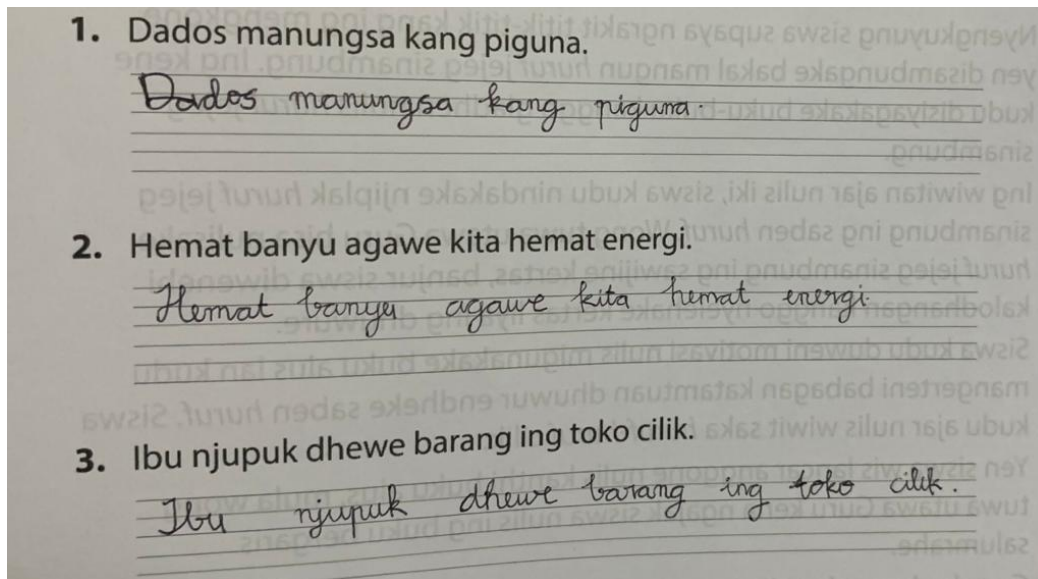
Apresepsi

1. Nduwe
2. Bahasa Jawa
3. Apik
4. Amarga latihan terus
5. Jejeg sinambung yaikut asing sinebut haruf alus kang ditulis secara sinambung tanpa pedhot

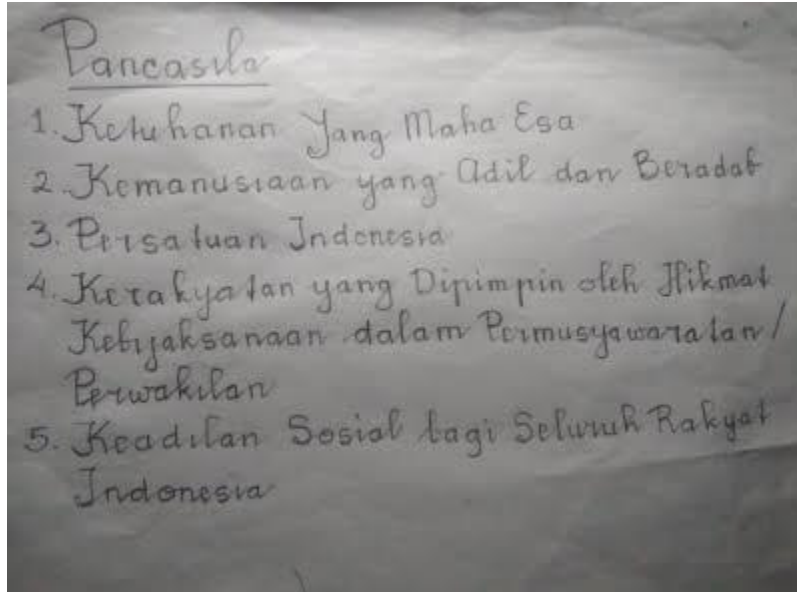
Gladhen 1

Gladhen 2

Kegiatan (Tugas Mandiri)

Tes Sumatif Wulangan Bab 4

Pilihan Ganda

1. C	6. D
2. C	7. C
3. B	8. A
4. C	9. C
5. C	10. B

Isian

1. Pedhot
2. Buku Setrimin/ Buku Halus
3. Pasar
4. Tumata rapi
5. Islam

Esai

1. Salinen ukara ing ngisor nganggo *huruf* alus.

Aku lan Ibu arep menyang pulo bali.

Aku lan Ibu arep menyang Pulo Bali

2. Tulisen aranmu nganggo *huruf* alus sing bener.

Almira

3. Sultan Hasannudin

4. Adhik ngomong, “Aku ora nduwe PR”

5. Jendral Kancil

AKM

1. A, B, C (centang), D (silang)
2. B
3. B
4. Sinau kang sregep

Soal HOTS

1. Supaya gladhi keterampilan nulising siswa
2. Iya perlu, amarga mengkone agawe tulisan tangane dadi tumata rapi

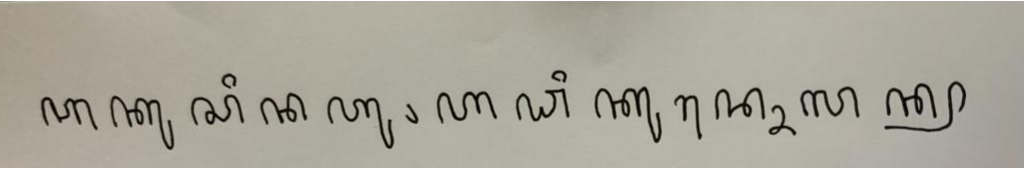
Tes Sumatif Semester ganjil

Pilihan ganda

1. B	11. B	21. B
2. D	12. B	22. A
3. A	13. B	23. A
4. D	14. B	24. C
5. A	15. C	25. D
6. A	16. A	26. B,C,D
7. C	17. D	27. B
8. A	18. C	28. A
9. B	19. A	29. D
10. D	20. A	30. D

Isian

1. Saroja
2. Sudane wandane lan lumrahe kanggo nulis wanda, tembung utawa ukara-ukara ing cakepan tembang macapat.
3. Tembung saroja
4. Ora salunge/ duduk sebenere
- 5.

Esai

1. Titikane (ciri-ciri) dongeng:
 1. Critane cekak wae.
 2. Alure prasaja banget.
 3. Ukara pambuka mawa tembung: dhek jaman biyen, biyen, lsp.
 4. Asipat fiktif utawa ngayawara.
 5. Ana paraga kang tumindak becik lan ala.
 6. Isine ngenani bab-bab kang salaras karo kahanane bocah.
 7. Ngandhut pitutur utawa pesen-pesen moral kang becik tumrap bocah.
2. Dongeng manut isine kaperang dadi 4, yaiku:

1. Legendha, yaiku dongeng sing gegayutan karo dumadine/asal-usule sawijine papan/panggonan, ana sambung rapete karo sawijine paraga (tokoh), lan diyakini nate dumadi.
2. Mite, yaiku dongeng kang dianggep suci, isine gegayutan karo bab-bab sing aneh (ajaib), paragane Dewa/Dewi utawa manungsa setengah Dewa sing nduweni kaluwihan, lan diyakini bener-bener dumadi.
3. Sage (saga), yaiku dongeng sing ana sambung rapete karo sejarah nanging wis akeh wuwuhane campur karo khayalane (fantasi) manungsa, nyritakake sawijine paraga sing duwe kaluwihan, lan awatak satriyatama (kepahlawanan).
4. Fabel, yaiku dongeng sing paragane kewan kang duwe tindak tanduk lan watak wantu kaya manungsa.
3. Tembung saroja iku tembung loro kang padha utawa meh padha tegese dienggo bebarengan lan lumrahe ngemu surasa mbangetake. Tuladha: *malang megung, sanak sedulur, dana dariyah*
4. Tembung entar iku diarani uga tembung silihan utawa tembung kang duweni teges ora salugune/dudu sabenere. Tuladha: *gedhe endhase, kandhel kupinge, gedhe tekade*
5. Tembung garba iku gandhenging tembung loro kang didadekake siji murih sudane wandane lan lumrahe kanggo nulis wanda, tembung utawa ukara-ukara ing cakepan tembang macapat. Tuladha: *aneng, lumebweng, jiwanggane*

Wulangan 5 : Unggah-Ungguh Basa

Apresepsi

1. Ngoko alus
2. Ngoko alus
3. Krama inggil
4. Krama inggil
5. Ibu badhe dhahar sekul goring

Gladhen 1

1. Bapak, Ibu, Anita, Yanto, Bik Ina
2. Malang, tujuane ngendangi Simbah
3. Dina minggu, amarga nunggu Bapak rampung rapat
4. Amarga dina senin Anita kadhapuk maca donga ing kegiatan upacara rutin
5. Bik Ina njagi griya
6. Bik Ina iku rewang. Bik Ina nyepakne sekul, sandhalipun Ibu, gawan kangge dhahar Simbah lan tedhan kangge Bulik Murni.
7. Bapak nekani rapat koordinasi
8. Ingkan rencana nginep Ibu, ingkang kudu mulih Bapak, Mbak Anita lan Yanto
9. Bulike Anita lan Yanto
10. Anak kudu berbakti marang wong tuwa

Gladhen 2

1. a. Krama inggi
b. Ngoko lugu
c. Krama lugu
d. Ngoko alus
2. a. Budhe kaliyan Pakdhe taksin dhahar wonten ruwang makan
b. Panjenengan mangke punapa siyos tumbas computer dhateng Malang?
c. Bapak ngunjuk kopi, Ibu ngunjuk teh, lan Adhik nginum jamu sinom
d. Sampun rame-rame, Simbah kula taksih nembe sare
3. a. Budhe lan Pakdhe isih durung tindak menyang Surabaya
b. Sampeyan mengko budhal jam pira?
c. Sampeyan mantuko dhisik, Aku lan Adhik mengko wae

d. Nalika Bapak sare, Adhiku melu turu pisan

Gladhen 3

1. Ngoko lugu
2. Ngoko alus
3. Krama alus
4. Ngoko lugu
5. Krama alus

Kagiyatan (Tugas Mandiri)

Rido: Sugeng enjang, Bu Guru.

Bu Lita: Sugeng enjang, enek apa, Le?

Rido: Niki, Bu, kula badhe ngelampiraken surat izin sakit kolowingi Senin.

Bu Lita: O iyo, Le. Saiki apa uwis mari?

Rido: Sampun, Bu. Menapa kula nderek ulangan susulan, njih?

Bu Lita: Iyo, ulangan iku wajib. Nanging, rampungna tugas sing anyar disik, amarga bijine selak diolah.

Rido: Njih, Bu. Batesipun numpuk tugas mbenjang kapan, Bu?

Bu Lita: Kemungkinan Senin minggu ngarep. Ibu ameh ngolah biji tugas disik. Sesok ibu kabari, ya.

Rido: Njih, Bu. Matur nuwun sanget.

Bu Lita: Sami-sami.

Tes Sumatif Wulangan Bab 5

Pilihan ganda

1. C	6. A
2. D	7. B
3. D	8. B
4. D	9. C
5. B	10. B

Isian

1. Kula nedha soto, lajeng Ibu dhahr rujak
2. Timbali; Ngaturi
3. Ndangu; Nyuwun pirsaa
4. Dhahar; Nedha
5. Dhahar; Ngunjuk

Esai

1. Kaperang dadi loro, yaikut basa ngoko lan basa krama
2. a. Ngoko lugu utawa wantah, yaiku basa sing tembung-tembunge ing sajrone ukara nggunakake tembung ngoko kabeh, tanpa kacampuran tembung krama/krama inggil. Tuladha: Aku mangan roti
b. Ngoko alus utawa andhap, yaiku basa kang tetembungane ngoko, nanging kacampur tembung krama inggil, tumrap sing diajak guneman (wong kapindho) utawa wong sing digunem (wong katelu). Dene ater-ater lan panambange tetep ngoko/ora dikramakake. Tuladha: Tindhake nitih sepur apa ngasta kendaraan dhewe?
3. a. Krama lugu utawa madya, yaiku basa sing tembung-tembunge ing sajrone ukara nggunakake tembung krama kabeh, tanpa kacampuran krama inggil. Tuladha: Bulik sampun nedha
b. Krama alus utawa inggil, yaiku basa sing tembung-tembunge ing sajrone ukara nggunakake tembung krama lan kacampuran krama inggil. Tuladha: Simbah sare wonten losmen
4. Titikan/ciri-cirine basa krama lugu (madya):
 - 1) Tembung-tembunge krama ora kecampur krama inggil.
 - 2) Ter-ater lan panambang dikramakake.
 - 3) Tembung ku owah dadi kula.

- 4) Tembung kowe owah dadi sampeyan.
5. Titikan utawa ciri-cirine basa ngoko alus (andhap):
 - 1) Tembunge ngoko, nanging kacampur tembung krama inggil.
 - 2) Kang dikramakake inggil, yaiku tembung kang ngandhakake: perangan awak, sandhangan, sarta kriyane wong sing diajak guneman utawa wong sing digunem.
 - 3) Ater-ater lan panambange ngoko/ora dikramakake.
 - 4) Tembung 'aku' ajeg/tetep dadi 'aku.
 - 5) Tembung 'kowe' owah dadi 'panjenengan' utawa 'sliramu.

AKM

1. B
2. B
3. A, C, D (x); B(centang)
4. Pakdhe, Budhe, Anak ke-1, Putu cacahé 1, rewang e ana 2, Aku
5. B

Soal HOTS

1. Bisa ndadekake lunture sopan santun
2. Kudu disinaoni supaya nduweni unggah-ungguh pas komunikasi marang liyan

Wulangan 6 : Tembang Dolanan

Apresepsi

1. Tau
2. Nalika aku cilik
3. Lir-ilir
4. Bisa
5. Iya
6. Sekolahan
7. Suasana seneng
8. Suasana seneng
9. Kanggo pangajaran moral spiritual generasi mudha
10. Ana pesan moral

Gladhen 1

1. Nasihat supaya bersikap lan bertindak kanthi bijak lan jujur
2. Jagung
3. Ngendhong 7, netes telur kabeh
4. Trondhol
5. a. Pitik tukang: pitik kang ora nduweni wulu ing buntut lan ana ing kandang wae
b. Pitik trondhol: pitik kang ora nduweni wulu

Kagiyatan (Tugas Mandiri)

Lir Ilir

Jawa Tengah - Sunan Kalijaga

110
4/4

0 $\overset{\text{C}}{1\ 1\ 1\ 2\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1\ 2\ 3}$ $\overset{\text{Em}}{1\ 1\ 5\ 5}$ $\overset{\text{Am}}{1\ 1\ 6\ 5\ 5}$ |
Lir i lir lir i lir tan du re wis su mi lir Tak i

$\overset{\text{G}}{5\ 5\ 1\ 1}$ $\overset{\text{F}}{6\ 6\ 3\ 6}$ $\overset{\text{G}}{5\ 5\ 2\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1\ 1\ 2\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1}$ |
jo ro yo ro yo tak seng guh te man ten a nyar Cah a ngon cah a

$\overset{\text{Em}}{2\ 3}$ $\overset{\text{Em}}{1\ 1}$ $\overset{\text{Am}}{5\ 5\ 1\ 1}$ $\overset{\text{Am}}{6\ 5\ 5}$ $\overset{\text{G}}{5\ 5}$ $\overset{\text{F}}{6\ 6\ 3\ 6}$ |
ngon pe nek no blim bing ku wi Lu nyu lu nyu pe nek no kang go mba

$\overset{\text{G}}{5\ 3}$ $\overset{\text{C}}{2\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1\ 1\ 1}$ $\overset{\text{Em}}{2\ 3}$ $\overset{\text{Em}}{1\ 1\ 1}$ $\overset{\text{Em}}{5\ 5\ 1\ 1}$ |
suh do do ti ro Do do ti ro do do ti ro ku mi tir be dah ing ping

$\overset{\text{Am}}{6\ 5\ 5\ 5}$ $\overset{\text{G}}{5\ 5\ 1\ 1}$ $\overset{\text{F}}{6\ 6\ 3\ 6}$ $\overset{\text{G}}{5\ 3}$ $\overset{\text{C}}{2\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1\ 2\ 3}$ |
gir Don do mo no jlu ma to no kang go se bo meng ko so re Mum pung pa

$\overset{\text{G}}{5\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1\ 2\ 3}$ $\overset{\text{G}}{5\ 3}$ $\overset{\text{C}}{2\ 3}$ $\overset{\text{C}}{1\ 1}$ $\overset{\text{C}}{1\ 5}$ |
dang rem bu lan ne mum pung jem bar ka la ngan ne Yo su rak

$\overset{\text{F}}{6\ 5\ 6}$ $\overset{\text{C}}{1\ 3\ 6}$ $\overset{\text{G}}{5\ 3}$ $\overset{\text{C}}{2\ 1\ 2\ 3\ 2}$ $\overset{\text{C}}{1}$ ||
ko su rak i yo

Tes Sumatif Wulangan Bab 6.

Pilihan ganda

1. C	6. B
2. D	7. C
3. C	8. D
4. A	9. B
5. A	10. D

Isian

1. Becik
2. Kerjasama, kreativitas, lan tanggung jawab
3. Dinyanyekake ing sajroning nindakake dolanan tartamtu
4. Seneng
5. Pari

Esai

1. Titikane (ciri-ciri) tembang dolanan, yaiku:
 1. Tembung utawa ukarane prasaja/lumrah wae.
 2. Dikembangake kanthi lisan lan turun-temurun.
 3. Ora kaiket paugeran, kaya guru gatra, guru wilangan, lan guru lagu.
 4. Lumrahe dilagokake bocah-bocah karo dolanan.
 5. Tujuane kanggo seneng-seneng/ngenggar-enggar
 6. Ngandhut pitutur utawa pesen moral kang becik ati
2. Lir-ilir, Pitik Tukung, Cublak-cublak Suweng, Kidang Talun, Sluku-sluku Bathok
3. Ora oleh sembrana, kudu ati-ati, kudu tanggungjawab
4. Tanggung jawab, patuh, guyub rukun, nglestarekake tradhisi, ngladhi kecerdhasane pikiran
5. Jamuran
Jamuran" ya ge ge thok
Jamur apa ya ge ge thok
Jamur gajih mbejjijih sa ara-ara
Semprat-semprit jamur opo

AKM

1. C
2. C
3. Bocah-bocah padha dolanan Cublak-cublak Suweng

Soal HOTS

1. Untunge yaiku bocah-bocah bisa ngerti pitutur utawa peses moral kang becik. Bocah-bocah uga bisa seneng-seneng nembang bebarengan kanca-kancane.
2. Sedhik lan kuwatir
Untunge: Bisa oleh informasi saka akeh sumber
Rugine: Ndadekake bocah kurang interaksi menyang lingkungan sekitar

Wulangan 7 : Maneka Teks

Apresepsi

1. Iya nate, liburan sekolah
2. Ing kolam renang
3. Bagya
4. LIBURAN SEKOLAH

Liburan iku Aku seneng banget. Aku diajak menyang kolam renang marang Budheku. Aku nyepakake barang-barang menyang tas. Kaya klambi, jajan, alat renang, lan sangu. Aku uga pamitan menyang Ibu lan Bapak.

Nalika teka ing kolam, Aku, Dulurku, lan Budheku pesen lemari kanggo nyimpen barang. Sakwise iku banjur salin klambi. Budheku pinarak ing pinggir kolam. Nanging Aku lan dulurku bablas renang. Ing kana, ana bocah-bocah sing padha sinau renang. Meneng-meneng Aku lan Dulurku nguping.

Aku lan dulurku melu-melu obahe, teknike, lan omongane instruktur renang kuwi. Sakwise sak-jam nguping, akhire Aku lan dulurku konangan. Aku isin ra karuan. Aku banjur ngalih saka kana. Sakwise rong-jam, Aku lan dulurku mentas saka banyu. Budheku wis numbasake mie gelas. Aku lan dulurku mangan awan. Sakwise iku, Aku lan dulurku banjur adus. Sakwise adus, Aku mulih menyang omah.

5. Iya Ngerti

Gladhen 1

1. Teks rekon iku munudake teks kang jlentrehake sawijine kadadean sing nate dumadi cundhuk klawan urutan waktu kadadean. Teks eksposisi mujurake karabgan kang isi gagasan lan fakta.
2. Teks eksposisi perbandingan, yaiku pada (paragraf) eksposisi kang isi ide utawa gagasan. lumrahe gagasan kasebut dipaparake kanthi cara mbandingake. Teks eksposisi pertentangan, yaiku pada (paragraf) eksposisi kang isi ngenani babagan pertentangan marang sawijine babagan klawan babagan liyane.

3. Struktur teks rekon

- Orientasi, yaiku awèh informasi babagan sapa, ing endi, lan kapan prastawa utawa kedadean dumadi ing mangsa kawuri.
 - Prastawa, yaiku rekaman orastawa sing dumadi, jang lumrah disajekake sajrobe urutan kronologis.
 - Reorientasi, yaiku dumadi pengulangan pengenalan kang anak ing utawa kegiyatan kang dicritakake.
4. Teks eksposisi proses, yaiku karanfan kang tahapan-tahapan urawa cara-cara janggo nindakake sawijine babagan saja wiwitan nganti pungkasan
5. Rekon Pribadi, yaiku crita ulang kang ngemot kedadean sing penulise kesangkut sacara langsung.

Gladhen 2

Preinan Ing Borobudur

Dina preian wingi aku lunga menyang Borobudur karo Ibu, Bapak lan adik-adikku. Borobudur rame banget, tapi kabèh pada manut karo aturan protokol kesehatan. Aku uga dipeseni Ibu tansah nggawa hand sanitizer lan masker cadangan. Pokoke masker tetep dinggo terus nalika ing Borobudur. Aku uga dipeseni Ibu tansah nggawa hand sanitizer lan masker cadangan. Pokoke masker tetep dinggo terus nalika ing Borobudur.

Aku lan kanca-kanca banjur lèren mangan ing warung karo ngobrol-ngobrol. Ora krasa wis jam rolas bengi. Walah wis kewengen. Aku lali yen mau pamit karo Ibu, mulih omah jam sewelas. Nanging iki wis telat sak jam. Durung mlakune. Bisa luwih iki. Mbuh piye mengko dadine yen aku wis tekan ngomah. Mungkin Ibu bakal muring-muring jalaran aku mulih kewengen.

Tekan ngomah, bener apa sing tak khawatirke mau. Ibuku nesu lan nyeneni aku. Suwe banget aku diseneni lan diceramahi. Aku mung bisa meneng ora bisa mbantah. Iki pancen salahku. Apa manèh isuke aku kudu mlebu sekolah. Aku banjur kelingan, aku ana PR matematika sing durung tak garap. Mlebu kamar, aku langsung lungguh ing kursi, mbukak buku nggarap PR. Sakwise rampung nggarap PR, rasane ngantuk banget.

Apa maneh, pelajaran matematika angel banget. Aku lagi rampung jam loro bengi. PR wis rampung, kesel awakku lan ngantuk mripatku. Aku nglemah ana ing kasur. Mripatku wis kriyip-kriyip ora kuwat melek maneh.

Dhog...dhog...dhog....

Swara iku banter banget. Mripatku isih abot rasane arep melek. Nanging swara iku aku kenal banget. Iku swarane ibuku. Ibu njeluki aku, ngongkon tangi. Tak bukak HP ku, tak delok jam, wadhuh.... Wis jam 7 esuk. Telat aku. Maneh, aku diseneni ibuku merga tangi kawanan lan telat sekolah. Ing sekolah, aku kena hukuman ora oleh melu pelajaran pertama.

Kagiyatan (Tugas Mandiri)

Adhang sega

Sega iku salah siji panganan pokok ing Indonesia. Sega dadi sumber karbohidrat sing dadi stok energi gawe bantu awake dewe aktivitas sehari-hari. Ing kene aku arep ngrembug babagan proses nggawene beras dimasak dadi sega.

Cara nggawene :

1. Sapisan, beras diresiki ing banyu mili
2. Kapindho, beras sing wis resik dilebokake ing njero magic com
3. Katelu, tambahono banyu sing resik sampek sak ruas jari telunjuk ning nduwure permukaan beras
4. Kapapat, magic com e diuripi
5. Pungkasan, sega wis bisa di sajekake

Tes Sumatif Wulangan BAB 7

Pilihan Ganda

1. C	6. D
2. A	7. A
3. D	8. B
4. C	9. B
5. D	10. A

Isian

1. Pribadi
2. Rekon
3. Teks eksposisi
4. Cara mbandhingke
5. Panegasan ulang pendapat

Esai

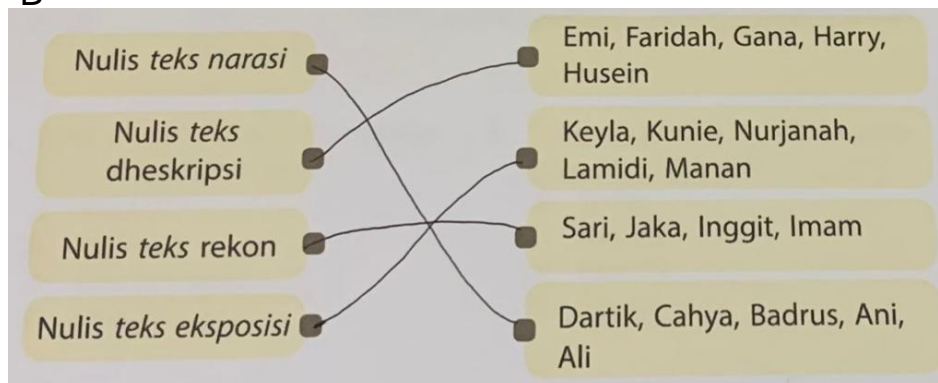
1. Teks eksposisi iku teks kang mujudake karangan kang isi gagasan lan fakta
2. a. Prayatan panemu
Prayatan panemu (tesis) mujudake perangan teks kang isi pranyatan panemune penulis utawa sinebut uga perangan pambuka
b. Agrumentasi
Agrumentasi mujudake perangan kang ngemot alas an kang bisa mikuwati argument penulis sajrone nyengkuyung utawa nolak sawijine gagasan.
c. Panegasan ulang panemu
Panegasan ulang panemu utawa sinebut uga minangka reiteration mujudake perangan saka teks eksposisi isi panegasan ulang panemune panulis babagan topic kang dibahas
3. Teks rekon iku mujudake teks kang njlentrehake sawijine kedadean, sing nate dumadi cundhuk klawan urutan waktu kedadean.
4. Jinis Teks Rekon
 - 1) Rekon pribadi, yaiku crita ulang kang ngemot kadadean sing penulise kesangkut sacara langsung.

- 2) Rekon Faktual (Informasional), yaiku crita ulang kang ngemot kadadean faktual kaya eksperimen ilmiah, laporan pulisi, lan sapiturute.
 - 3) Rekon Imajinatif, yaiku crita ulang kang ngemot crita imajinatif kanthi luwih detil/rinci.
5. a. Struktur teks rekon iku dumadi saka:
- 1) Orientasi, yaiku awew informasi babagan sapa, ing ngendi, lan kapan prastawa utawa kadadean dumadi ing mangsa kawuri.
 - 2) Prastawa, yaiku rekaman prastawa sing dumadi, kang lumrah disajekake sajrone urutan kronologis, kayata "ing dina kapisan, aku lan ing dina bacute, aku..., lan ing dina pungkasan, aku" Ing perangan even iki uga, lumrahe ana komentar pribadi babagan prastawa utawa kadadean kang dumadi.
 - 3) Reorientasi, yaiku dumadi pengulangan pengenalan kang ana ing orientasi, pengulangan kang nyakup rentetan prastawa, kadadean, utawa kegiatan kang dicritakake.

AKM

1. B

2.

3. A

4. a. Nulis manut minate dhewe agawe pelajaran bisa ngrampungane tepat waktu
- b. Paham structure teks sing dipilih
- c. Dikerjakake kanthi tenanan

Soal HOTS

1. Arinah, amarga nulis teks iku perlu latihan ing waktu senggang
2. Iya nate, amarga nulis ora sesuai teks sing diminati lan kurang paham structure teks kasebut

Teks Sumatif Semester 2 (Genap)

Pilihan Ganda

1. B	11. C	21. D
2. C	12. B	22. A
3. A	13. C	23. B
4. C	14. B	24. D
5. B	15. D	25. D
6. C	16. C	26. C
7. C	17. D	27. D
8. D	18. A	28. A
9. C	19. D	29. D
10. C	20. D	30. D

Isian

1. Siji, Loro, Telu
2. Astane sedeku, mirengake Ibu Guru
3. Lenggaha sing tata
4. Ditakoni
5. Diwangsul

Esai

1. a. Ngoko lugu utawa wantah, yaiku basa sing tembung-tembunge ing sajrone ukara nggunakake tembung ngoko kabeh, tanpa kacampuran tembung krama/krama inggil.
b. Ngoko alus utawa andhap, yaiku basa kang tetembungane ngoko, nanging kacampur tembung krama inggil, tumrap sing diajak guneman (wong kapindho) utawa wong sing digunem (wong katelu). Dene ater-ater lan panambange tetep ngoko/ora dikramakake.
2. a. Wong enom marang wong tuwa
b. Anak marang wong tuwa
3. Sampeyan apa sida lunga menyang Trenggalek?
4. Lir-ilir, Pitik Tukung, Cublak-cublak Suweng, Kidang Talun, Sluku-sluku Bathok
5. Jinis Teks Rekon
 - 1) Rekon pribadi, yaiku crita ulang kang ngemot kadadean sing penulise kesangkut sacara langsung.

- 2) Rekon Faktual (Informasional), yaiku crita ulang kang ngemot kadadean faktual kaya eksperimen ilmiah, laporan pulisi, lan sapiturute.
- 3) Rekon Imajinatif, yaiku crita ulang kang ngemot crita imajinatif kanthi luwih detil/rinci.